

Tatjana Hojan
Slovenski šolski muzej
Ljubljana

UDK/ 377.8(997.4)(091)
37.018.4(997.4)(091)
Primljeno: 2002. godine
Stručni članak / Professional paper

UČITELJSKO STROKOVNO SPOPOLNJEVANJE V SLOVENIJI

Izobraževanje učiteljstva po letu 1900. je bilo organizirano še po tretjem avstrijskem osnovnošolskem zakonu ki je izšel leta 1869. Ta je določal za učitelje posebne nadaljevalne tečaje. Vsako leto so jih organizirali na učiteljiščih v Ljubljani, Mariboru, Kopru, Gorici in Celovcu. Kmetijske in kasneje tudi gospodinjske tečaje za učitelje in učiteljice pa so prirejale tudi naše kmetijske šole, predvsem Grm, Maribor in Šentjur pri Celju. Poleg teh tečajev so bili za učitelje pripravljene risarski, jezikovni, zdravstveni, glasbeni, tečaji za pouk ročnih del in iz posameznih pedagoških področij. Naši učitelji in učiteljice so odhajali na tečaje tudi v druge kraje, predvsem na Dunaj, Gradec, Wolfsberg, Jenó in Giessen. Učitelji so o teh tečajih objavljali v pedagoškem časopisu zelo podrobna poročila. Sredstva za te tečaje je prispevalo naučno ministrstvo, kmetijsko ministrstvo, deželni odbori in šolski sveti.

Učitelji pa so si izobraževanje organizirali tudi sami. Leta 1871. so ljubljanski učitelji organizirali učiteljske večere, na katerih so poslušali predavanja in razpravljali o šolski problematiki. Med leti 1906. in 1914. pa so po raznih slovenskih krajih delovali učiteljski krožki. Pri izobraževanju učiteljstva so imela pomembno vlogo tudi razna društva, na primer Zveza slovenskih učiteljskih društev. Mladika, Slovenska šolska matica in Slomškova družba.

Za učitelje meščanskih šol so bili organizirani dopolnilni tečaji iz posameznih predmetov na učiteljiščih. Nadaljnje izobraževanje učiteljstva je bilo po letu 1918. zelo razvejano. Takoj po končani vojni se je pojavil problem nadaljnje izobrazbe učiteljev ki so zaradi odhoda k vojakom dobili predčasna zrelostna spričevala. Zanje so prirejali posebne izobraževalne tečaje.

Med letoma 1918. in 1920. je bila posebna pozornost posvečena pouku srbohrvaščine. Za učitelje so bili organizirani številni obvezni tečaji iz srbohrvaške literature in jezika. Prav tako so bili za učiteljstvo organizirani tečaji iz deških ročnih del, petja, pevovodstva, telovadbe, lutkarstva in radijski tečaji. Za učiteljice so bili organizirani posebni tečaji iz higiene.

Za delo v društvih je bil organiziran leta 1925. poseben prosvetni tečaj za učitelje.

V letih 1927. do 1929. so bili organizirani trije samoizobraževalni tečaji, kjer so učiteljem predavali predvsem o zunajšolskem delu. Zelo dobro so bili obiskani tudi štirje združno–knjigovodski tečaji med 1929. in 1933. letom.

Po letu 1929. je bila posebna pozornost posvečena državljanski vzgoji ki je bila važen predmet na skoraj vseh učiteljskih tečajih. Leta 1931. je Centralni inštitut za vzgojo in pouk iz Berlina v Ljubljani priredil pedagoški tečaj o moderni osnovni šoli.

Tečajev v drugih deželah pa so se naši učitelji precej redkeje udeleževali kot v avstroogrskem obdobju. Posebnost tega časa so bili tečaji ki so jih prirejali za brezposelne učiteljske absolvente. Ti tečaji iz raznih strok so bili organizirani od leta 1933. do 1938.

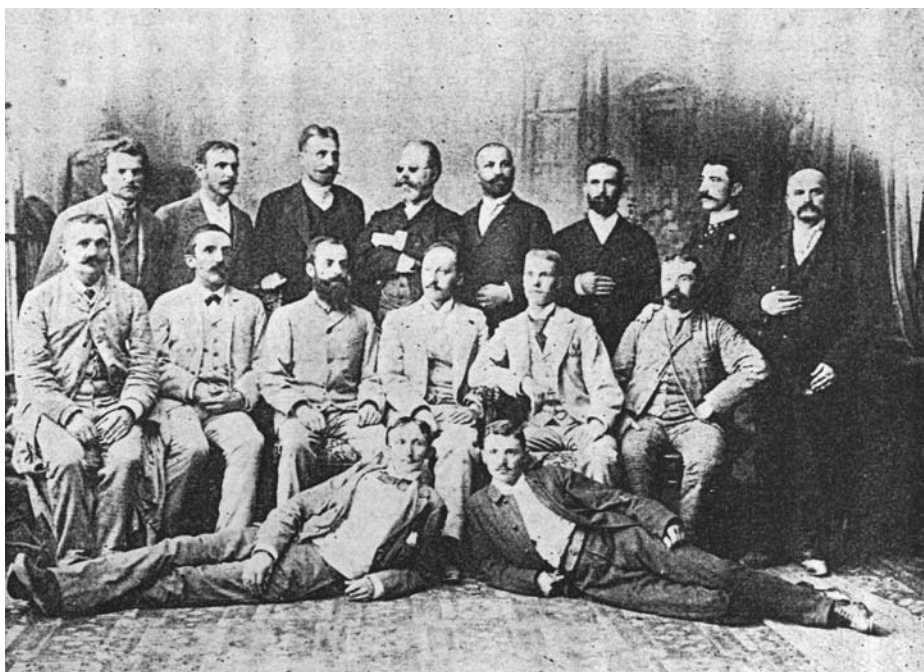
Kmetijsko in gospodinjsko izobraževanje učiteljstva je prva leta po končani prvi svetovni vojni potekalo še po starem. Tako so bili v prvih povojnih letih organizirani na nekaterih naših kmetijskih šolah tri–do štiritedenski tečaji za učitelje in učiteljice. Vendar se je med učitelji vedno bolj širilo prepričanje da dotedanji tečaji niso najboljša rešitev za dopolnilno izobraževanje. Učitelji namreč dobe podlago za pouk kmetijstva in gospodinjstva že na učiteljišču in v dostopni literaturi, zato naj bi bili organizirani krajši tečaji iz posameznih strok in to čim bolj praktični. Predlog o teh tečajih je bil prvič izrečen že leta 1925., pozneje pa so sprejeli poseben pravilnik o krajših izobraževalnih tečajih iz kmetijstva in gospodinjstva.

Leta 1926. so se učitelji kmetijskih in gospodinjskih nadaljevalnih šol začeli sestajati in so leta 1927. sprejeli resolucijo o učiteljskih tečajih. Poleg praktičnega pouka iz posameznih kmetijskih strok naj bi predavali o kmetu, njegovi psihi, narodni folklori in kulturi ter gospodarstvu. Tečaji za vodje kmetijskih in gospodinjskih nadaljevalnih šol naj bi bili dvojni. Prvi naj bi bil uvodno metodičen, ki bi trajal štirinajst dni. Namen naj bi bil uvajanje v miselnost in življenje kmečkega prebivalstva, način sožitja z njim in v delo na kmetijskih nadaljevalnih šolah.

Drugi tečaj naj bi bil strokoven. Trajal naj bi osem tednov, in sicer v treh delih, aprila, junija in oktobra. Nudil naj bi praktično in teoretično znanje iz kmetijskih panog in pokazal nacionalno gospodarjenje v skromnih razmerah.

Udaležnici četrtega zadružno–knjigovodskega tečaja, ki ga je leta 1933. organizirala učiteljska organizacija

Kmetijski tečaj za učitelje v Ljubljani leta 1894.

Tečaje so začeli prirejati takoj po letu 1928. Leta 1933. so poleg teh dveh tečajev uvedli še tretjega, takoimenovanega idejnega. Taki tečaji so bili organizirani za učitelje leta 1934., 1937. in 1938. Ti naj bi bili posebej za učitelje ki bodo poučevali v pripravljajalnih tečajih za poklicno vzgojo in izobrazbo kmečke mladine. Gospodinjski tečaji za učiteljice so bili prav tako uvodni in praktični, trajali pa so po tri tedne. Učitelji na meščanskih šolah so imeli svoje izobraževalne tečaje iz predmetov ki so jih poučevali.

Med drugo svetovno vojno je bilo na osvobojenem ozemlju organizirano redno šolstvo, zanj pa je primanjkovalo učiteljev. Zato so bili organizirani pedagoški tečaji, kjer so mladino usposabljali za učitelje na partizanskih šolah. Zanje so bili organizirani tudi dopolnilni tečaji in enodnevni posveti, kjer so poslušali predavanja in dobivali navodila za poučevanje.

Obdobje po končani drugi svetovni vojni lahko razdelimo na tri dele. V prvem obdobju med 1945. in 1958. je izobraževanje učiteljstva zajemalo predvsem izobraževanje novih učiteljev – tečajnikov in njihovo nadaljnje usposabljanje do opravljenega diplomskega izpita. Njihovo izobraževanje je trajalo vse do leta 1956. Poleg strokovnega spopolnjevanja že zaposlenega učiteljstva je bila zlasti prva leta po vojni posebna skrb posvečena politični vzgoji.

Takoj po končani vojni je šolstvo prevzelo Ministrstvo za prosveto LRS ki je bilo razdeljeno na posamezne odseke. Z izobraževanjem učiteljstva se je ukvarjal odsek za splošnoizobraževalno šolstvo.

Leta 1951. je skrb za izobraževanje učiteljstva prevzel Svet za kulturo in prosveto LRS.

Pomanjkanje učiteljstva je bilo tolikšno, da so še vse do leta 1951. prirejali pedagoške tečaje za usposabljanje prosvetnih kadrov v osnovnih šolah. Ti tečaji so bili sprva dvo– ali tromesečni, leta 1949. pa so bili celo devetmesečni. Že leta 1946. je izšel pravilnik o dvomesečnih dopolnilnih tečajih za tiste ki so v šolskih letih 1944./45. in 1945./46. opravili te tečaje. Prirejani so bili torej dopolnilni tečaj in poglobitveni tečaj, kjer so učiteljski pripravniki utrjevali snov iz posameznih učnih predmetov. Poleg teh tečajev so za spopolnjevanje splošne in strokovne izobrazbe ustanavljali študijski krožki v posameznih okrajih.

Učiteljski tečaji so bili večinoma prirejani v manjših slovenskih mestih in vaseh. Organizirani so bili internatsko, tečajniki so bili poleg predavanj in hospitacij zaposleni s političnim delom v partijski, mladinski in drugih organizacijah, s kulturnoprosvetnim delom, udeležbo na krajevnih proslavah in z izleti v okolico.

Leta 1947. je izšel odlok o diplomskih izpiti učiteljev tečajnikov ki je sprva določal da jih morajo opraviti v petih letih od dovršenega prvega peda-

Pedagoški tečaj v Kranju

goškega tečaja. Ta rok so kasneje podaljšali do konca koledarskega leta 1953., nato pa do 1. aprila 1956.

Za pridobitev šolanega kadra so v posameznih okrajih izbrali najboljše učiteljice in učitelje do 30. leta starosti ki so se šolali na Višji pedagoški šoli, ki je bila ustanovljena leta 1947. Namenjena je bila predvsem šolanju prosvetnih delavcev za nižje gimnazije. Leta 1955. so še posebej propagirali študij defektologije, kamor naj bi iz vsakega okraja poslali enega ali dva učitelja.

Manjkalo je tudi učiteljev telovadbe in zanje je poskrbel leta 1946. ustanovljen enoletni Zavod za fizkulturo ki je prerasel že naslednje leto v triletno šolo, leta 1953. dobil stopnjo višje šole, 1960. postala visoka šola, kasneje imenovana Fakulteta za šport. Odsek za fizkulturo pri Ministrstvu za prosveto je že v šolskem letu 1946./47. priredil za učitelje smučarske tečaje. Ti tečaji so bili redno vsako leto v Kranjski Gori, poleg njih pa še poletni tečaji v Rovinju. Leta 1954. so na šoli sklenili uvesti šestmesečne redne tečaje za učiteljice in učitelje nad 40 let starosti. Leta 1956. je Svet za telesno vzgojo pri OLO Maribor ustanovil centre za izboljšanje telesne vzgoje in prirejal številne seminarje.

Za učiteljice kmetijsko–gospodarskih in kmetijsko–gospodinjskih šol je bila leta 1952. ustanovljena enoletna šola ki je sprejemala kandidatke do 30. leta starosti. Leta 1954. je bila preimenovana v Višjo gospodinjsko šolo, kjer je študij trajal dve leti. Delovala je do leta 1967.

Po letu 1954. so se učitelji izobraževali tudi v tujini. Udeleževali so se posvetovanj tečajev, študijskih potovanj, ki jih je organizirala predvsem komisija Združenja prosvetnih delavcev za stike s tujino pa tudi Izvršni svet, Svet za šolstvo in Pedagoško društvo. Sodelovali so tudi z drugimi jugoslovanskimi republikami in aktivno sodelovali na zveznih posvetovanjih in srečanjih. Izobraževali so se največ v Franciji, Angliji, Švici, Nemčiji, parkrat so omenjene tudi Turčija, Danska, Združene države Amerike, Švedska, Norveška, Belgija, Bolgarija, Čehoslovaška, Rumunija, Madžarska, Sovjetska zveza, Avstrija, Poljska in Grčija.

Tečaje ki so se jih udeleževali učiteljice in učitelji so prirejali tudi Ljudska prosveta, Ljudska tehnika, Inštitut za mednarodni jezik esperanto, Fizkulturna zveza Slovenije, Zavod za šolski in poučni film in drugi.

Od strokovnih društev je bilo zelo dejavno Geografsko društvo Slovenije ki je prirejalo dopolnilne seminarje za učitelje geografije. Že leta 1955. je bil ustanovljen krožek likovnih pedagogov v Mariboru ki je zgledno skrbel za izobraževanje učiteljev likovne vzgoje z razstavami in tečaji.

Za študij učiteljstva so skrbeli tudi sindikati ki so bili ustanovljeni že leta 1945. Naslednje leto so doživeli reorganizacijo in bili oblikovani republiški odbor ter okrajni odbori in podružnice. Za ideološki študij so skrbeli študijski krožki, za strokovno spopolnjevanje pedagoški aktivni skrbeli so tudi za spopolnjevanje učiteljev – tečajnikov. Tečaje so sprva prirejali skupaj z Ministrstvom za prosveto, kasneje sami. Delo v pedagoških (strokovnih) aktivih so vodili do leta 1949., ko so to delo prevzela na novoustanovljena pedagoška društva. Zatem so se sindikati ukvarjali predvsem z ideološko vzgojo učiteljstva. Leta 1949. so objavili poseben študijski program s političnimi temami ki so jih morali učitelji preštudirati v študijskih krožkih in o njih razpravljati. Program je izšel tudi naslednje leto, poleg tega pa so morali iz študijskega materiala učitelji opraviti tudi konzultacijo. Leta 1951. so nekateri pedagogi predlagali naj tudi politične teme povezujejo s šolskim delom in to je sindikat sprejel. Leta 1952. je bilo ustanovljeno Združenje učiteljev in profesorjev ki je delovalo v treh ločenih skupinah, posebej za učitelje, predmetne učitelje in profesorje ter učitelje strokovnih šol. Leta 1956. sta se spet združili društvi učiteljev in profesorjev. Prirejani so bili številni tečaji ki jih društvo včasih priredilo samo, včasih pa skupaj s Pedagoškim društvom.

Poleg osrednjega Pedagoškega društva so se ustanovljala tudi društva v drugih delih Slovenijem in leta 1954. se je društvo imenovalo v Republiško zvezo pedagoških društev Slovenije. Predlagali so ustanovitev Pedagoškega inštituta, Pedagoškega centra in Inštituta za proučevanje šolstva, kasnejšega Za-

voda za šolstvo. Poleg osrednjega Pedagoškega centra so bili ustanovljeni tudi okrajni pedagoški centri ki so prevzeli izobraževalno delo v svojem okolju.

Izobraževanje v klubih prosvetnih delavcev se pri nas na splošno ni uveljavilo. Po letu 1951. so jih začeli ustanavljati po zgledu drugih republik. Prvi tak klub je bil v Trziču in nekaj časa živahno deloval najdlje se je obdržal v Mariboru.

Po izvedeni šolski reformi leta 1958. je spet manjkalo kar 1500 učiteljev. Svet za šolstvo je zato izdal pravilnik da se lahko honorarno zaposle absolventi gimnazij, srednjih strokovnih šol z maturo in to na razredni in predmetni stopnji. Za te absolvente je v šolskih letih 1958./59., 1959./60. in 1960./61. pripravil tečaje Pedagoški center, v šolskem letu 1961./62. pa že Zavod za napredek šolstva. V prvem šolskem letu so bili organizirani trije tečaji s 107 udeleženci, drugo leto trije tečaji s 140, tretje leto dva tečaja s 86 in četrto leto dva tečaja z 82 udeleženci. Pravilnik o zaposlovanju absolventov je prenehal veljati 1. marca 1963., čeprav je ob koncu leta 1962./63. manjkalo še 1400 predmetnih učiteljev. V prvih letih je predvsem manjkalo učiteljev telovadbe, gospodinstva in tehničnega pouka, zato je Svet za šolstvo spodbujal izredni študij teh predmetov. Kasneje je manjkalo tudi predmetnih učiteljev matematike in fizike in zanje je Zavod za napredek šolstva še posebej prirejal tečaje in seminarje. Prirejal jih je tudi za učitelje ki so si morali pridobiti po zakonu ustrezno izobrazbo.

Leta 1964. je izšlo navodilo o postopnem prehajanju učiteljišč v gimnazije pedagoške smeri, Višja pedagoška šola pa je prav tako s pričetkom šolskega leta 1964./65. postala Pedagoška akademija. Učitelje so v tem obdobju usposabljal Pedagoška akademija, Visoka šola za telesno kulturo, Višja gospodinjstva šola in prva stopnja Filozofske in Biotehniške fakultete.

Leta 1968. so izšle spremembe Zakona o osnovni šoli. Novost je bila da morajo učitelji opraviti strokovni izpit v petih letih, tisti ki pa niso imeli ustrezne izobrazbe so jo morali pridobiti do leta 1972. Prav tako je bilo z zakonom določeno da so učitelji morali med počitnicami obiskovati seminarje, tečaje in se udeleževati drugih aktivnosti, ki jih je organizirala šola. Leta 1972. so učiteljem podaljšali rok za pridobitev izobrazbe do konca šolskega leta 1974./75., 18. maja 1974. pa je bil Zakon o osnovni šoli dopolnjen s členom ki je določal da učitelji ki imajo najmanj 25 let delovne dobe, lahko ostanejo na svojih delovnih mestih, čeprav nimajo ustrezne izobrazbe.

Republiški izvršno-upravni organ za šolstvo je bil do sredine leta 1963. še vedno Svet za šolstvo LRS, nato do 15. aprila 1965. Republiški sekretariat za šolstvo in od 16. aprila 1965. Republiški sekretariat za prosveto in kulturo SRS.

P R A V I L N I K
o obveznem strokovnem izpopolnjevanju
učiteljev in vzgojiteljev

1. člen

Učitelji in vzgojitelji vzgojnovarstvenih zavodov, osnovnih in srednjih šol ter domov za učence teh zavodov (v nadaljnjem besedilu: vzgojnoizobraževalni zavodi) se morajo obvezno strokovno izpopolnjevati v skladu z določbami tega pravilnika.

Strokovno izpopolnjevanje je obvezno za vse učitelje in vzgojitelje, ki so opravili strokovni izpit, razen za učitelje in vzgojitelje v zadnjih petih letih pred dopolnitvijo pokojninske dobe.

2. člen

Po tem pravilniku se za izpopolnjevanje iz prejšnjega člena šteje strokovno, pedagoško-psihološko in družboslovno izpopolnjevanje (v nadaljnjem besedilu strokovno izpopolnjevanje).

3. člen

Strokovno izpopolnjevanje poteka po programih, ki jih določi prosvetno-pedagoška služba za območje SR Slovenije, in sicer okvirne programe za petletno obdobje, letne programe pa za vsako leto najpozneje do konca meseca oktobra, ter jih predlaga pristojnim izobraževalnim skupnostim, da jih vključijo v svoje delovne programe in letne finančne načrte.

Pri določanju programov za strokovno izpopolnjevanje sodeluje prosvetno-pedagoška služba za območje SR Slovenije z izobraževalnimi skupnostmi, z visokošolskimi zavodi in z drugimi organizacijami, ki se ukvarjajo z vzgojo in izobraževanjem.

4. člen

Programi in razporedi za strokovno izpopolnjevanje se vsako leto najpozneje do konca meseca marca objavijo v »Objavah«, glasilu republiškega sekretariata za prosveto in kulturo.

Učitelji in vzgojitelji, za katere se organizira strokovno izpopolnjevanje, se morajo prijaviti organizatorju v roku, ki je določen z razporedom.

5. člen

S programom za strokovno izpopolnjevanje se določijo zlasti: teme za posamezna področja, ki so določena v 2. členu tega pravilnika, rok za izvedbo, čas trajanja in organizacija izvedbe strokovnega izpopolnjevanja.

Strokovno izpopolnjevanje se organizira praviloma v času šolskih počitnic.

Strokovno izpopolnjevanje se lahko organizira za učitelje in vzgojitelje posameznih strok ali pa splošno za vse učitelje in vzgojitelje.

Strokovno izpopolnjevanje se lahko izvede za celotno območje SR Slovenije ali pa za posamezna manjša območja.

6. člen

Strokovno izpopolnjevanje se mora organizirati za ravnatelje vzgojno-izobraževalnih zavodov vsaj enkrat na vsaki dve leti, za učitelje in vzgojitelje pa vsaj enkrat na vsakih pet let.

7. člen

Strokovno izpopolnjevanje se financira v skladu z zakonom o izobraževalnih skupnosti in o financiranju vzgoje in izobraževanja v SR Sloveniji (Uradni list SRS, št. 61-115/67, št. 5-18/68 in št. 27-208/68), izvaja pa se v skladu s finančnimi načrti pristojnih izobraževalnih skupnosti.

8. člen

Prosvetno-pedagoška služba vodi evidenco o udeležencih strokovnega izpopolnjevanja ter spremlja uspešnost tega izpopolnjevanja.

Udeležencem strokovnega izpopolnjevanja izda prosvetno-pedagoška služba potrdilo o udeležbi z mnenjem o udeleženčevem prizadevanju in uspešnosti njegovega izpopolnjevanja.

9. člen

Ta pravilnik začne veljati osmi dan po objavi v »Uradnem listu SRS«.

Št. 130-9/68

Ljubljana, dne 16. decembra 1968.

Opomba: Ta pravilnik je začel veljati 27. decembra 1968.

Ti organi so sodelovali pri strokovnem spopolnjevanju učiteljstva tako da so ali sami organizirali posamezne tečaje in seminarje ter jih materialno podpirali, ali pa so jih pripravljali z Zavodom za napredek šolstva ki se je 1965. preimenoval v Zavod za šolstvo in z zavodi za prosvetno–pedagoško službo.

Posamezne oblike izobraževanja prosvetnih delavcev so izvajali tudi sveti za šolstvo pri okrajnih ljudskih odborih.

Leta 1967. je bila ustanovljena republiška Izobraževalna skupnost in občinske izobraževalne skupnosti ki so zagotovljale sredstva za obvezno strokovno spopolnjevanje učiteljstva.

Do ukinitve leta 1961. je največ seminarjev in tečajev za učiteljstvo izvedel Pedagoški center, nato pa je njegovo vlogo prevzel Zavod za šolstvo. Ta je že leta 1960. ustanovil skupino ki se je ukvarjal s šolanjem in spopolnjevanjem učiteljstva. Pojavljali so se predlogi da bi morale biti strokovno spopolnjevanje enotno in načrtno, saj so ga poleg Zavoda za šolstvo in zavodov za prosvetno pedagoško službo, ki so bili leta 1969. reorganizirani v organizacijske enote Zavoda za šolstva, izvajali še delavske univerze, Socialistična zveza delovnega ljudstva, sindikalne podružnice, strokovna društva in drugi. Tako je že leta 1962. Zavod za prosvetno–pedagoško službo v Celju izdal brošuro Mira Lužnika Smotri in oblike izpopolnjevanja učiteljstva. V njej piše da mora biti izobraževanje strokovno, pedagoško. psihološko, ideološko, splošno kulturno in metodološko.

Na šolah bi morali zanj skrbeti upravitelj in učitelji zbor ki bi morali organizirati razredne in predmetne aktivne. V okrajih pa morajo za izobraževanje skrbeti zavodi za prosvetno pedagoško službo.

Republiški sekretariat za šolstvo je Zavodu za šolstvu zaupal nalogo da pripravi podroben načrt spopolnjevanja prosvetnih delavcev. S tem se je največ ukvarjal Roman Oberlintner ki je napisal več razprav. Menil je naj sindikalne organizacije skrbе za družbenopolitično spopolnjevanje, za strokovno pa zavodi za prosvetno pedagoško službo. Zavod za šolstvo pa pripravlja programe, jih usmerja in koordinira, organizira spopolnjevanje svetovalcev, vodilnih delavcev, predmetno spopolnjevanje srednješolskih profesorjev, skrbi za finančna sredstva za razne oblike spopolnjevanja, daje potrdila o uspešnem opravljanju tečajev, analizira njihovo delo in izdaja strokovno in pedagoško literaturo.

Leta 1968. je začel veljati Pravilnik o obveznem strokovnem spopolnjevanju učiteljev in vzgojiteljev ki je bilo namenjeno vsem učiteljem ki so opravili strokovni izpit, razen za one ki so imeli do upokojitev manj kol pet let. Za ravnatelje je bilo obvezno vsaki dve leti, za učitelje pa vsakih pet let. Leta 1970. je začela na Zavodu za šolstvo z delom posebna služba za organizacijo

strokovnega spopolnjevanja učiteljstva. Izdelala je program spopolnjevanja ki ga je potrdila izobraževalna skupnost in prevzela njegovo financiranje.

Ta program je bil dopolnjen z obširno publikacijo ki jo je pripravil sodelavec Zavoda za šolstvo Jože Valentinčič. Tega leta je začel na Zavodu delovati center za strokovno spopolnjevanje pedagoških delavcev kot koordinacijska, analitična, usmerjevalna in operativna služba.

Leta 1964. so prvič organizirali seminar za profesorje in učitelje ki so učili na tržaških šolah s slovenskim učnim jezikom. Po sporazumu jugoslovansko–italijanskega mešanega odbora sta izmenično prirejala seminarje šolski skrbništvu v Trstu in Gorici ter Republiški sekretariat za prosveto in kulturo SR Slovenije.

Za izobraževanje so skrbeli tudi Pionirski dom, Avtomoto društvo, Zveza kulturno–prosvetnih organizacij, Ljudska tehnika, Zveza svobod in prosvetnih društev, Delavske univerze in pa sindikalne organizacije.

Od leta 1967. je štipendije za tečaje tujih jezikov v tujini začela razpisovati republiška komisija za kulturne stike s tujino. Od leta 1971. do 1973. je bilo razpisano 18 štipendij, poleg francoščine, nemščine, italijanščine in ruščine še za poljščino, češčino, danščino, švedščino in bolgarščino.

Veliko so k izobraževanju prispevala tudi strokovna društva.

Leta 1960. je bil na Višji pedagoški šoli organiziran izredni študij za 14 študijskih skupin. Leta 1961. je bila Pedagoška akademija ustanovljena v Mariboru. Obe šoli sta organizirali v krajih z večjim številom študentov centre za izredni študij.

Nadaljeval se je izredni študij za učitelje na Filozofski fakulteti. V študijskem letu 1969./70. je Izobraževalna skupnost Slovenije predlagala da bo več let sistematično štipendirala kandidate za študij pedagogike in na njen predlog so spremenili statut fakultete da se lahko v 5. semester vpisujejo tudi prav dobri in odlični diplomanti predmetnega pouka na Pedagoški akademiji.

Po letu 1970. so potekale priprave za nov šolski zakon ki je bil sprejet 1980., dopolnjen pa leta 1987. O strokovnem spopolnjevanju ni prinesel bistvenih novosti. Sprejeto je bilo več pravilnikov o stalnem strokovnem spopolnjevanju učiteljstva in leta 1989. so izobraževalne organizacije pripravile skupen program.

V tem obdobju so potekali posebni seminarji za učitelje in vodilne delavce na celodnevni šolah ki so jih v začetku 90. let začeli ukinjati. Izobraževali so tudi mentorje za številne dejavnosti na šolah, posebej za računalništvo. Posebej so v tem obdobju izobraževali tudi učitelje matematike ki je bila modernizirana. Učiteljstvo je imelo v šolskem letu 1985./86. ustrezno izobrazbo v

92% torej se je delež učiteljev z neustrezno izobrazbo prav v tem obdobju zelega zmanjšal.

Do konca osemdesetih let so še vedno poudarjali ideološko izobraževanje učiteljstva, vendar pa so se družbenopolitične organizacije iz programa spopolnjevanja učiteljstva vedno bolj umikale.

Na Pedagoški akademiji je od leta 1980. deloval poseben center za strokovno spopolnjevanje in dopolnilno izobraževanje. Prej so njeni predavatelji sodelovali na seminarjih Zavoda za šolstvo, v osemdesetih letih pa to izobraževanje postalo del njenih nalog. Tako so se na Pedagoški akademiji stalno strokovno spopolnjevali ravnatelji, vzgojitelji predšolskih otrok, učitelji razredne stopnje osnovne šole, učitelji defektologi, vzgojitelji defektologi, predmetni učitelji matematike, fizike, proizvodno–tehnične vzgoje in gospodinjstva ter učitelji in vzgojitelji slovenskih osnovnih šol v zamejstvu. Seminarji so bili organizirani junija, julija, avgusta, septembra in februarja. Obe akademiji sta skupaj z Zavodom za šolstvo organizirali številne posvete in ob njih izdali obsežne zbornike. Pedagoška akademija v Mariboru je postala Pedagoška fakulteta že 1986., ljubljanska pa 1991. V letu 1986. se je pričelo načrtno izobraževanje in usposabljanje ravnateljev. Zavod za šolstvo je sprva prirejal tridnevne seminarje za ravnatelje, temeljni program daljšega usposabljanja pa je bil pripravljen v šolskem letu 1990./91.

Pri izobraževanju učiteljstva v tem obdobju so imele vedno večjo vlogo posamezne fakultete, višje in visoke šole ter akademije. Pri programih izobraževanja Zavoda za šolstvo so še vedno delovale tudi ustanove in društva našeta v prejšnjih poglavjih.

Štipendije za tečaje tujih jezikov je od leta 1977. razpisoval na novoustanovljeni Zavod SRS za mednarodno znanstveno, tehnično in prosvetno–kulturno sodelovanje. Do leta 1981. je bilo povprečno razpisanih po 24 štipendij za 14 tujih jezikov, od leta 1982. pa že čez 60 štipendij za 18 tujih jezikov.

Filozofska fakulteta je imela v tem obdobju največ izrednih študentov pedagogike. S šolskim letom 1976./77. so organizirali namesto enotedenskih seminarjev predavanja v petkih in sobotah vse študijsko leto. Od leta 1983./84. je novoustanovljeni Center za pedagoško izobraževanje prirejal seminarje za pridobitev pedagoško–andragoške izobrazbe za učitelje ki med študijem niso imeli pedagoških predmetov.

Visokošolska temeljna organizacija Fizika na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo je leta 1982./83. organizirala visokošolski študij ob delu za učitelje matematike in fizike ter fizike in tehničnega pouka. Študij je trajal tri leta ob petkih popoldne in sobotah dopoldne.

V 80. letih je izšlo veliko literature o spopolnjevanju pedagoških delavcev. Nove metode dela so poudarjale predvsem skupno reševanje problemov, ne pa kot doslej le predavanja z diskusijo.

LITERATURA

1. Tatjana Hojan: *Nadaljnje izobraževanje slovenskih učiteljev*, Prispevki za zgodovino izobraževanja odraslih (1945.–1990.), 1. del. Kranj, 1997., str. 1–62
2. * * * : *Izobraževanje osnovnošolskih učiteljev 1958.–1974.*, Prispevki za zgodovino izobraževanja odraslih (1945.–1990.), 2. del. Kranj, 1998., str. 98–192
3. * * * : *Izobraževanje odraslih (1918.–1945.)*, Kmečko – in gospodinjskonadaljevalno šolstvo. Prispevki k zgodovini izobraževanja odraslih, Obdobje med obema vojnama, Kranj, 1999., str. 38–93
4. * * * : *Izobraževanje odraslih od 1774. do 1918*, Prispevki k zgodovini izobraževanja odraslih 1774.–1918. 10. zvezek, Kranj, 2000., str. 127–229
5. * * * : *Strokovno spopolnjevanje osnovnošolskih učiteljev (1974.–1990.)*, 3. del. Kranj, 2000., str. 49–152

TEACHERS' CONTINUING PROFESSIONAL EDUCATION IN SLOVENIA (Summary)

Until 1918, teachers' on-the-job professional education was regulated by the Austrian Primary School Act adopted in 1869. The Act prescribed that teachers should receive further education through various school newspapers, teachers' booklets, conferences and further courses. Supplementary courses on the methodology of specific school subjects were organised by all teachers' colleges of that time during school holidays. Supplementary agricultural and housekeeping courses were organised by agricultural and housekeeping schools in Grm, Maribor and Šentjur pri Celju. Apart from agricultural and housekeeping courses, teachers were also offered courses in drawing, foreign languages, health education, music, handwork and specific areas of education. Slovenian teachers travelled to educational courses to Vienna, Graz, Wolfsberg, Jena, Giessen and Prague. Funds for these courses were contributed by the Ministry of Education, the Ministry of Agriculture, land school boards and school councils. The teachers also organised their own courses. During 1906 and 1914, teachers' clubs were organised throughout the country, holding various lectures. Professional associations were just as important for teachers' education.

After 1918, teachers' continuing education was even more diverse. Immediately after WW I, courses were organised for teachers who had received their school leaving certificates earlier due to mobilisation in the military. During 1918 and 1920 courses in the Serbo–Croatian language and literature were obligatory.

Subsequently, teachers' courses were organised on boys' handiwork, singing, gymnastics, puppets, radio courses, and courses on activity in associations. In 1927, 1928 and 1929, three self-instructional courses were organised on out-of-school activities. Four courses on agricultural co-operatives and accounting between 1929 and 1933 were very well attended. The speciality of this period were courses for unemployed graduates from teachers' colleges organised between 1933 and 1938. These teachers came from various fields of the profession. For women teachers, classes in hygiene were held. Individual teachers' associations provided training through various lectures and shorter courses. In this period, foreign courses were attended less frequently than during the period of Austria–Hungary. The National School Act of 1929 defined teachers' obligations in Article 78. That Article prescribed that teachers should attend instructional and practical teachers' courses and lectures organised by the government and the *Banovina*, and that they should also be active in the national cultural activities. Article 162 provided the possibility of the Ministry of Education organising, if required, special professional courses for teachers.

In the first years of the post–War period, agricultural and housekeeping education did not change. Agricultural schools organised three- to four-year courses. In 1927, these courses were reorganised, i.e. split into two courses. The first, introductory course took 14 days, and was designed as an introduction to farmers' ways of thinking and living, how to harmonise with them and how to hold classes at advanced levels of agricultural schools. The second course was professional in nature; split into three parts it lasted eight weeks altogether in the months of April, June and October. It provided theoretical and practical contents on specific agricultural subjects. After 1933, another course was organised in addition to the other two, namely a conceptual course. Such courses were run in 1934, 1937 and 1938, and were designed to educate teachers lecturing in preparatory courses for vocational training of farming youth. Housekeeping courses for women teachers were both introductory and practical, lasting for three weeks each.

During the Second World War, educational courses prepared teachers to lecture at schools in territories liberated by the Slovenian partisans.

Supplementary courses and one–day seminars also took place, with lectures and teaching instructions on the agenda.

After the Second World War, teachers' education included the training of new teachers – course participants, and their further education up until taking the final examination. This situation lasted until 1956. In addition to the professional education offered to teachers who were already employed, special attention was up until the 1980s devoted to political education.

At the beginning courses for new teachers took from two to three months, and even nine months in 1949. As early as 1946, supplemental and in–depth courses for those who finished the first course were organised. From 1947, when the Higher Teachers' Training School was established in Ljubljana, talented teachers up to 30 years of age could attend special studies. Gymnastics teachers received education at the then Institute of Physical Education, which lasted one year; the Institute later evolved into the Faculty of Sports.

In the field of political education, trade unions organised study circles and teachers' conferences. This activity was taken over by the Educational Association of Slovenia in 1949. In 1955, the Centre of Education was established and assumed responsibility for teachers' education with general courses and courses devoted to specific subjects.

After the school reform of 1958, there was a lack of teachers for specific subjects. As a result, rules on employing secondary school graduates and secondary technical school graduates were adopted. For these profiles, special courses were organised by the Centre of Education up until 1963.

In 1968, supplements to the Primary School Act were published. They required that teachers should pass state competency examinations within five years, and those lacking the appropriate education should acquire it by 1972. This deadline was later extended to 1975, and teachers with at least 25 years of service could keep their jobs. The Centre of Education existed until 1961, after which its work was transferred to the Institute for the Development of Education, that in 1965 was renamed the Board of Education. In 1988, the Board produced a study on the continuing professional education of teachers. Every five years, each teacher should participate in a longer form of additional training. In 1989, education institutions published a joint programme of permanent education. In the 1990–1991 school year, a large number of institutions took part in this programme.

In 1964, a seminar was organised for secondary and primary school teachers teaching at schools in the Trieste region with Slovenian as the language of instruction. These took place alternately in Slovenia and Italy.

The trade union, together with the Communist Party and the Socialist Association of Working People prepared extensive programmes for teachers' further education. Professional associations organising courses and seminars became increasingly active.

The Faculty of Arts organised extraordinary studies for teachers with regular employment. At the beginning twice and later on three times a year, one-week seminars were organised. From 1976, lectures for such students were organised on Fridays and Saturdays throughout the year.

In the same year, teachers' courses finally became part of University study programmes, while another novelty introduced in this year was the so-called School for Principals.

Since 1954, teachers have also attended language courses in foreign countries. They were first organised by the Federal Commission of the Association of Educators for International Relations, from 1966 by the Slovenian Committee for Education and Training, and from 1977 by the Board of the Socialist Republic of Slovenia for International Education, Scientific, Technical, Educational and Cultural Co-operation.

Teachers' training was, among others, taken care of by organisations such as the People's Education, the People's Technology, the Institute for Esperanto, the Slovenian Association of Physical Education, the Institute of Educational and Instructional Films, the Automobile Association, the Association of Cultural and Educational Organisations, centres for Marxism, Pioneers' Clubs, Ljubljanska banka and others.

Key words: the education of teachers, continuing education, courses, the history of schooling and education, Slovenia